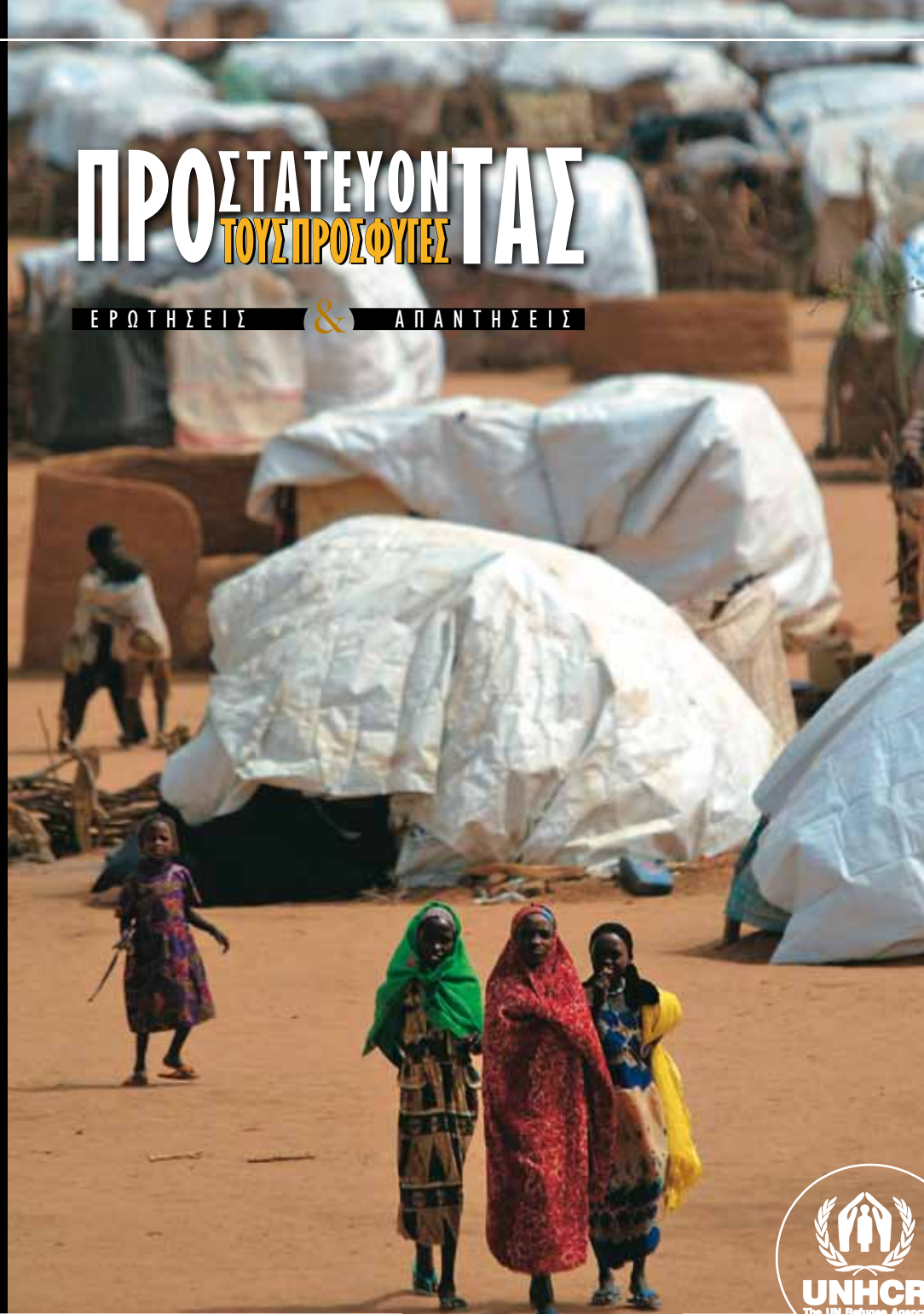


© 2019 UNHCR. All rights reserved.



# ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ & ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ



Η εκπαίδευση είναι ένα βασικό ζήτημα για τα παιδιά των προσφύγων.



Τογκολέζοι πρόσφυγες λίγο μετά την άφιξή τους στο Μπενίν.



**UNHCR**  
The UN Refugee Agency

ΥΠΗΛΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΟΗΕ  
ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Τομέας Προστασίας  
Προσφύγων

Αναπροσώπεια στην  
Ελλάδα

Ταϊγέτου 23  
Ψυχικό 154 52

[www.unhcr.gr](http://www.unhcr.gr)  
[www.unhcr.org](http://www.unhcr.org)

Για πληροφορίες  
καλέστε:

(+30) 210 6715695

Φωτ. Οπισθοφύλλου:  
**Κονγκολέζοι πρόσφυγες**  
φτάνουν στο σπίτι μετά  
από πολλά χρόνια  
στην εξορία.

UNHCR/5. SCHULMAN/COD\*2006

# ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

## ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ & ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Φώτ. εξοφύλλου:  
**Σουδανοί**  
πρόσφυγες  
στο Τσαντ:  
τα εκτοπισμένα  
παιδιά είναι  
συχνά εξαιρετικά  
ευάλωτα.

REUTERS / RADU SIGHETI / TCD-2004



- 4** ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΑΣ;
- 6** ΠΩΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΝΤΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ;
- 9** ΠΟΙΟΣ ΒΟΗΘΑΕΙ ΤΟΥΣ ΕΚΤΟΠΙΣΜΕΝΟΥΣ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥΣ ;
- 10** ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ;
- 12** ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΕΣ Η ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ;
- 14** ΕΙΔΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ
- 18** ΜΕΤΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ
- 22** ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΝΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

# ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΑΣ;

**Η** πρωταρχική αρμοδιότητα της Ύπατης Αρμοστείας είναι να διασφαλίζει την προστασία των προσφύγων. Αυτό το φυλλάδιο απαντά στις πιο συνηθισμένες ερωτήσεις για τους πρόσφυγες και το πώς η Ύπατη Αρμοστεία τους βοηθάει. Για παράδειγμα, ποιος μπορεί να καθορισθεί ως πρόσφυγας και για ποιους λόγους; Μπορεί ένας πρόσφυγας να αποκλειστεί από την προστασία και γιατί; Μια πολύ επίκαιρη ερώτηση δεδομένης της διεθνούς ανησυχίας για την τρομοκρατία. Ποια δικαιώματα μπορεί να έχει ένας πρόσφυγας και ποιες υποχρεώσεις; Ποιος είναι ο ρόλος των κυβερνήσεων αλλά και της Ύπατης Αρμοστείας; Το φυλλάδιο επίσης ασχολείται με σχευικά ζητήματα, όπως την προσωρινή προστασία, το μέλλον των χιλιάδων εκτοπισμένων ανθρώπων εντός των συνόρων της χώρας καταγωγής τους και την ανιθαγένεια.

## Πρόσφυγας είναι το άτομο που

**“ΛΟΓΩ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΜΕΝΟΥ ΦΟΒΟΥ ΔΙΕΞΗΣ ΓΙΑ ΛΟΓΟΥΣ ΦΥΛΗΣ, ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ, ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΕ ΟΡΙΣΜΕΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ Η ΛΟΓΩ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ, ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΕΧΕΙ ΤΗΝ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ Η, ΕΞ ΑΙΤΙΑΣ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ, ΔΕΝ ΕΠΙΘΥΜΕΙ ΝΑ ΑΠΟΛΑΜΒΑΝΕΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΑΥΤΗΣ...”**

– Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων



UNHCR/B. HEGER/ITCD-2005



Υπάρχει ιδιαίτερη ανησυχία για την προστασία των μειονοτήτων όπως οι πρόσφυγες Μπορόρο στην Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία.

Η προστασία αναπτύσσεται εδώ και πολλές δεκαετίες αλλά το σημερινό κλίμα είναι αρκετά περίπλοκο. Οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο εντάσσονται στα σύγχρονα μεταναστευτικά ρεύματα, μαζί με τους οικονομικούς μετανάστες που προσπαθούν να βελτιώσουν τη ζωή τους σε έναν κόσμο που όλο μικραίνει εξαιτίας της διευκόλυνσης των επικοινωνιών. Στα ρεύματα αυτά πρέπει να συνηχοποιηθεί η δράση αυτών που κερδίζουν από την εκμετάλλευση της παράνομης διακίνησης των ανθρώπων καθώς και η επίδραση του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας». Η Σύμβαση του 1951 για τους Πρόσφυγες παραμένει το κύριο νομικό κείμενο για την προστασία των προσφύγων. Η Ύπατη Αρμοστεία ωστόσο έχει υιοθετήσει μια σειρά από μέτρα για την ενδυνάμωση της Σύμβασης και την εύρεση λύσεων για όσους έχουν χάσει τις πατρίδες τους.

## ■ Πώς προστατεύονται οι πρόσφυγες;

**Ο**ι κυβερνήσεις συνήθως εξασφαλίζουν τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα και την ασφάλεια των πολιτών τους. Αλλά όταν οι πολίτες γίνονται πρόσφυγες, αυτό το δίκτυ ασφαλείας παύει να υπάρχει. Ο κύριος ρόλος της Ύπατης Αρμοστείας όσον αφορά στη διεθνή προστασία των προσφύγων είναι να εξασφαλίζει ότι τα κράτη είναι ενημερωμένα για τις υποχρεώσεις τους και είναι πρόθυμα να τις εκπληρώσουν, προκειμένου να προστατέψουν τους πρόσφυγες και τα πρόσωπα που ζητούν άσυλο.

Όμως, η Ύπατη Αρμοστεία δεν είναι υπερεθνικός οργανισμός και δεν μπορεί να θεωρηθεί ως υποκατάστατο των ευθυνών μιας κυβέρνησης. Καμία χώρα δεν θα πρέπει να επιστρέφει πρόσφυγες παρά τη θέλησή τους σε μια περιοχή όπου υφίσταται κίνδυνος ή να κάνει διακρίσεις ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες προσφύγων.

## ■ Ποιες είναι οι υποχρεώσεις ενός πρόσφυγα;

**Ο**ι πρόσφυγες πρέπει να σεβονται τους νόμους και τους κανονισμούς της χώρας ασύλου.



**Νέες αφίξεις** σε προσφυγικό καταυλισμό στην Ταϊλάνδη.

## ■ Ποια δικαιώματα έχει ένας πρόσφυγας;

**Ε**νας πρόσφυγας δικαιούται άσυλο και ασφάλεια. Όμως, η διεθνής προστασία δεν προβλέπει μόνο την περιφρούρηση της σωματικής ακεραιότητας. Οι πρόσφυγες πρέπει να απολαμβάνουν τουλάχιστον των δικαιωμάτων και της βασικής

βοήθειας που δικαιούται κάθε αλλοδαπός που διαμένει νόμιμα στην χώρα ασύλου, όπως η ελευθερία σκέψης, διακίνησης καθώς και η προστασία από τα βασανιστήρια και την εξευτελιστική μεταχείριση. Παρομοίως, αναγνωρίζονται στους πρόσφυγες οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα. Κάθε πρόσφυγας θα πρέπει να έχει πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη, στην εκπαίδευση και το δικαίωμα στην εργασία.

Υπό ορισμένες συνθήκες, όταν δεν υπάρχουν άλλες διαθέσιμες πηγές από τις κυβερνήσεις της χώρας ασύλου, όπως σε περιπτώσεις μαζικής εισόδου προσφύγων, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και άλλες διεθνείς οργανώσεις παρέχουν οικονομική βοήθεια, είδη διατροφής, σκεύη και εργαλεία, στέγη, σχολεία και κλινικές. Παράλληλα, η Ύπατη Αρμοστεία καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε να διασφαλιστεί ότι οι πρόσφυγες καθίστανται αυτάρκεις το συντομότερο δυνατόν.



UNHCR/J. REDFERN/THA+2006

Η καταγραφή είναι το πρώτο κρίσιμο στάδιο για την προστασία των προσφύγων.

## ■ Ποιος αποφασίζει για το ποιος είναι πρόσφυγας;

Σύμφωνα με το εθνικό σύστημα δικαίου της κάθε χώρας, οι κυβερνήσεις υιοθετούν τις διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα προκειμένου για τον προσδιορισμό του νομικού καθεστώτος και των δικαιωμάτων αυτών των προσώπων. Στα πλαίσια εκπλήρωσης της εντολής της για την προστασία των προσφύγων η Ύπατη Αρμοστεία έχει ρόλο συμβουλευτικό και επιβλέπει την τήρηση και την εφαρμογή της Σύμβασης του 1951. Η Ύπατη Αρμοστεία προάγει την εφαρμογή γρήγορων, φιλελεύθερων και ευέλικτων διαδικασιών, αναγνωρίζοντας ότι η στοιχειοθέτηση της δίωξης είναι ένα

δύσκολο έργο. Η Εκτελεστική Επιτροπή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (της οποίας τα μέλη ανέρχονται σε 70) καθορίζει μη-δεσμευτικές βασικές αρχές, ενώ το «Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων» αποτελεί έγκυρη ερμηνεία της Σύμβασης του 1951. Σε ορισμένες χώρες που δεν έχουν υπογράψει τη Σύμβαση του 1951, και εφόσον κάτι τέτοιο της ζητηθεί, η Ύπατη Αρμοστεία μπορεί η ίδια να αναλάβει τη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα και να προσφέρει την προστασία και βοήθειά της.



Λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων από αιτούντες άσυλο στην Ιταλία.

■ Θεωρείται πρόσφυγας όποιος διαφεύγει τον πόλεμο ή σχετικές καταστάσεις όπως λιμό και εκδίωξη από την εστία του;

**Η** Σύμβαση του 1951 αποτελεί το κύριο διεθνές κείμενο του δικαίου περί προσφύγων. Ωστόσο, η Σύμβαση δεν μιλά συγκεκριμένα για τους εμφυλίους ή την εθνικιστική, φυλετική και θρησκευτική βία, παρόλο που τα τελευταία χρόνια μεγάλα προσφυγικά ρεύματα έχουν συμβεί εξαιτίας τους.

Η Ύπατη Αρμοστεία θεωρεί ότι τα πρόσωπα που εγκαταλείπουν τα σπίτια τους υπό τέτοιες συνθήκες και που δεν απολαμβάνουν της προστασίας της χώρας καταγωγής τους, πρέπει να θεωρούνται πρόσφυγες. Η άποψη αυτή αποτυπώνεται σε ορισμένα περιφερειακά κείμενα διεθνούς δικαίου, όπως η Σύμβαση του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας στην Αφρική και η Διακήρυξη της Cartagena στην Λατινική Αμερική.

Ορισμένα κράτη συνεχίζουν να υποστηρίζουν ότι δεν πρέπει να αναγνωρίζεται η προσφυγική ιδιότητα στα πρόσωπα που εγκαταλείπουν την πατρίδα τους λόγω γενικευμένης βίας ή που φοβούνται διώξεις από μη-κρατικούς φορείς, όπως ομάδες ανταρτών ή στασιαστές. Όμως, κατά την άποψη της Ύπατης Αρμοστείας, αυτό που έχει αποφασιστική σημασία είναι κατά πόσο ένα πρόσωπο δικαιούται διεθνή προστασία επειδή δεν υπάρχει προστασία στη χώρα του, και όχι η πηγή της διώξης.



UNHCR/B. HEGGER/COU-2006

Η ζωή των εσωτερικά εκτοπισμένων στην Κολομβία είναι συχνά σκληρή.

■ Ποιος βοηθάει τους εκτοπισμένους στο εσωτερικό της χώρας τους;

**Ο**ι εκτοπισμένοι στο εσωτερικό της χώρας τους είναι άνθρωποι που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους για τους ίδιους λόγους όπως και οι πρόσφυγες, αλλά δεν έχουν διασχίσει διεθνώς αναγνωρισμένα σύνορα. Παρόλο που η Ύπατη Αρμοστεία δεν εντέλλεται να παρέχει προστασία σε αυτήν την κατηγορία προσώπων, βοήθα, εδώ και πολλά χρόνια, αρκετά εκατομμύρια από τους 23,7 εκατομμύρια εσωτερικά εκτοπισμένους ανθρώπους της γης.

Ως μέρος μιας εξελισσόμενης προσέγγισης στο ζήτημα των εσωτερικά εκτοπισμένων ανθρώπων, η Ύπατη Αρμοστεία συνεργάζεται στενά με άλλους φορείς και οργανώσεις του ΟΗΕ, παρέχοντας κυρίως την εξειδίκευσή της και την εμπειρία της στους τομείς της προστασίας και της παροχής άμεσης ανθρωπιστικής βοήθειας (όπως το στήσιμο προσφυγικών καταυλισμών).



Στην Κένυα Σομαλοί Μπαντού περνούν από ατομική εξέταση ασύλου.

UNHCR/FP PRESS/CS/KENYA/2002



Κατά τη διάρκεια

## ■ Κάθε αιτών άσυλο πρέπει να περάσει από ατομική διαδικασία ασύλου;

Οι αιτούντες άσυλο πρέπει να αποδείξουν ότι ο φόβος δίωξης τους είναι βάσιμος. Όμως, σε περιπτώσεις μαζικής εξόδου προσφύγων, όπως στην περίπτωση του Κοσόβου ή, πιο πρόσφατα, της περιοχής του Νταρφούρ ενδέχεται να μην είναι δυνατό να γίνει ατομική συνέντευξη. Σε τέτοιες περιπτώσεις, όταν οι άμαχοι εγκαταλείπουν

τις εστίες τους εξαιτίας ιδίων συνθηκών, μπορεί να είναι προτιμότερο να καθοριστούν όλα τα μέλη της ομάδας ως πρόσφυγες, έτσι ώστε κάθε μέλος της να θεωρείται «εκ πρώτης όψεως» (prima facie) πρόσφυγας. Ο εκ πρώτης όψεως πρόσφυγας δηλαδή θεωρείται πρόσφυγας ελλείψει στοιχείων που να αποδεικνύουν το αντίθετο.

## ■ Πώς η Ύπατη Αρμοστεία διαχωρίζει τους πρόσφυγες από τους μετανάστες;

Ο οικονομικός μετανάστης συνήθως εγκαταλείπει τη χώρα του εθελοντικά αναζητώντας καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Αν αποφασίσει να γυρίσει στην πατρίδα του, θα συνεχίσει να

έχει την προστασία της χώρας του. Οι πρόσφυγες όμως φεύγουν εξαιτίας του φόβου δίωξης στη χώρα τους και δεν μπορούν να επιστρέψουν με ασφάλεια εξαιτίας της επικρατούσας κατάστασης.



UNHCR/R. LEMOINE/FIR-1998

μαζικών μετακινήσεων, όπως στο Κόσοβο το 1999, η ατομική εξέταση ασύλου είναι συχνά αδύνατη.

■ Μπορούν οι κυβερνήσεις να απελάσουν άτομα που δεν αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες;

Τα πρόσωπα, για τα οποία αποφασίστηκε βάσει δίκαιης διαδικασίας, ότι δεν χρειάζονται διεθνή προστασία, είναι στην ίδια κατάσταση με αυτήν των υπόλοιπων παράνομων αλλοδαπών και μπορούν να απελαθούν. Ωστόσο, η Ύπατη Αρμοστεία συνιστά την παροχή προστασίας σε άτομα προερχόμενα από χώρες κατεστραμμένες από ένοπλες συγκρούσεις ή από γενικευμένη βία. Η Ύπατη Αρμοστεία επίσης υποστηρίζει ότι οι αιτούντες άσυλο, των οποίων το αίτημα έχει απορριφθεί, πρέπει να έχουν το δικαίωμα προσφυγής πριν από την απέλαση.

■ Μπορεί ένας ανυπότακτος να θεωρηθεί πρόσφυγας;

Κάθε χώρα έχει το δικαίωμα να κηρύσσει επιστράτευση σε περιόδους εθνικού κινδύνου. Όμως, οι αντιρρησίες συνειδησης θα πρέπει να έχουν ίσα δικαιώματα. Σε περιπτώσεις όπου δεν προβλέπεται ιδιαίτερη μεταχείριση των αντιρρησιών συνειδησης ή όταν η εν εξελίξει διεθνής σύρραξη παραβιάζει προφανώς διεθνείς κανόνες δικαίου, οι ανυπότακτοι, που έχουν βάσιμο φόβο δίωξης λόγω πολιτικών ή άλλων απόψεων, μπορεί να εμπόσουν στο καθεστώς του πρόσφυγα.

## ■ Μπορεί ένας εγκληματίας να θεωρηθεί πρόσφυγας;

**Ε**να πρόσωπο που δικάστηκε δίκαια για αδίκημα του κοινού ποινικού δικαίου, ο οποίος εγκαταλείπει τη χώρα του προκειμένου να αποφύγει τη φυλάκιση, δεν είναι κατ' ανάγκην πρόσφυγας. Εντούτοις, ένα πρόσωπο που κατηγορείται για αδίκημα ή άλλο μη πολιτικό έγκλημα, είτε αθώος είτε ένοχος, δεν αποκλείεται κατ' ανάγκη από το καθεστώς του πρόσφυγα αν διώκεται παράλληλα για πολιτικούς ή άλλους λόγους. Επιπλέον, πρόσωπα που έχουν καταδικαστεί για το «έγκλημα» της πολιτικής δράσης τους είναι πιθανό να είναι πρόσφυγες.

## ■ Μπορεί ένας εγκληματίας πολέμου να θεωρηθεί πρόσφυγας;

**Π**ρόσωπα που έχουν συμμετάσχει σε εγκλήματα πολέμου και παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και του διεθνούς δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου, καθώς και σε τρομοκρατικές ενέργειες, αποκλείονται από την προστασία που δικαιούνται οι πρόσφυγες.

Στην πράξη, ειδικά στην περίπτωση μαζικής φυγής, μερικές φορές είναι δύσκολο να διαχωριστούν τα πρόσωπα, σε βάρος των οποίων υπάρχουν υπόνοιες ότι συμμετείχαν σε σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου από τους υπόλοιπους πρόσφυγες, ειδικά για μια ανθρωπιστική οργάνωση, όπως η Ύπατη Αρμοστεία, η οποία δεν έχει ούτε δικαστική ούτε αστυνομική εξουσία. Τη δεκαετία του 1990, παραδείγματος χάριν, στους τεράστιους προσφυγικούς καταυλισμούς που φιλοξενούσαν πρόσφυγες από τη Ρουάντα στις γειτονικές χώρες, ήταν γνωστό ότι διέμεναν και εγκληματίες.

Η πιο σωστή προσέγγιση είναι η υποστήριξη του έργου των διεθνών δικαστηρίων, όπως αυτών για τη Ρουάντα και την πρώην Γιουγκοσλαβία, προκειμένου να δικαστούν εγκληματίες πολέμου. Η Ύπατη Αρμοστεία είναι υποχρεωμένη να συνεργάζεται με αυτές τις αρχές και με άλλα παρεμφερή όργανα του ΟΗΕ ως προς την παροχή αναγκαίων στοιχείων, χειριζόμενη ωστόσο με ευαισθησία τη διαβίβαση των πληροφοριών που οι πρόσφυγες έχουν εμπιστευθεί στα στελέχη της.



UNHCR/H. CAUX/SDH-2005



Στρατιώτες στην Τζούμπα, Νότιο Σουδάν.

### ■ Μπορεί ένας στρατιώτης να είναι πρόσφυγας;

**Π**ρόσφυγας είναι ο άμαχος. Όταν ένα πρόσωπο συνεχίζει τη ένοπλη δραστηριότητα εναντίον της χώρας καταγωγής του, χρησιμοποιώντας ως βάση τη χώρα ασύλου, δεν μπορεί να θεωρηθεί πρόσφυγας.



■ Μπορούν να θεωρηθούν πρόσφυγες οι γυναίκες που υφίστανται δίωξη επειδή αρνούνται να συμμορφωθούν με τους κοινωνικούς περιορισμούς;

Οι γυναίκες, όπως και οι άνδρες, μπορεί να διωχθούν για πολιτικούς, εθνικούς ή θρησκευτικούς λόγους. Επιπλέον, όταν κάποια γυναίκα υφίσταται διάκριση ή σοβαρή δίωξη για το ότι αρνείται να συμμορφωθεί σε αυστηρούς κώδικες συμπεριφοράς, τότε μπορεί αναγνωριστεί στο πρόσωπό της το καθεστώς του πρόσφυγα. Τέτοια δίωξη μπορεί να προέρχεται είτε από κρατική αρχή είτε από μη κρατικές αρχές όταν δεν υπάρχει προστασία από το κράτος.

Σεξουαλική βία, όπως ο βιασμός, μπορεί να συνιστά δίωξη.

Διακρίσεις τέτοιου βαθμού θα πρέπει να προκαλούν σημαντική ζημία. Μια γυναίκα που φοβάται για τη σωματική της ακεραιότητα λόγω της άρνησής της να φορέσει τη μαντίλα ή άλλου είδους ένδυμα, ή επειδή προτιμά να διαλέξει η ίδια το σύζυγό της και να ζήσει μια ανεξάρτητη ζωή, μπορεί να είναι πρόσφυγας.



Εκτοπισμένες Σουδανές γυναίκες στο Νταρφούρ.

UNHCR/ H. CAUX/SDN 2005

Το 1984, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποφάσισε ότι οι γυναίκες, που αντιμετωπίζουν απάνθρωπη συμπεριφορά, επειδή φέρονται πως παραβιάζουν τα κοινωνικά ήθη, θα πρέπει να θεωρούνται ως «συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα» για το σκοπό του καθορισμού του προσφυγικού καθεστώτος. Πολλές χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, ο Καναδάς, η Γερμανία, η Ολλανδία, η Ελβετία και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν υιοθετήσει οδηγίες σχετικά με τη δίωξη λόγω φύλου.

■ Μπορεί μια γυναίκα που φοβάται για τον εαυτό της ή την κόρη της, ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων τους να ζητήσει προσφυγικό καθεστώς;

Σε πολλές χώρες όπως η Γαλλία, η Ολλανδία, ο Καναδάς, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι Ηνωμένες Πολιτείες έχει επίσημα αναγνωριστεί ότι ο ακρωτηριασμός των οργάνων συνιστά μορφή δίωξης και μπορεί να αποτελέσει λόγο αναγνώρισης προσφυγικού καθεστώτος. Σε μια περίπτωση για παράδειγμα μια γυναίκα αναγνωρίστηκε ως πρόσφυγας φοβούμενη δίωξη στη χώρα της, επειδή αρνήθηκε να υποβάλει τη νεογέννητη κόρη της σε ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων της.

■ Μπορεί κάποιος που εκφράζει φόβο δίωξης λόγω σεξουαλικής κατεύθυνσης να πληροί τις προϋποθέσεις για το καθεστώς του πρόσφυγα;

Οι ομοφυλόφιλοι μπορεί να πληρούν τις προϋποθέσεις για προσφυγικό καθεστώς βάσει δίωξης που οφείλεται στην συμμετοχή τους σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Η θέση της Ύπατης Αρμοσείας είναι ότι πρέπει να αναγνωρίζεται το καθεστώς του πρόσφυγα στα πρόσωπα που υφίστανται επίθεση, βάνουση συμπεριφορά ή σοβαρές διακρίσεις λόγω της ομοφυλοφιλίας τους, εφόσον οι κυβερνήσεις των χωρών καταγωγής τους δεν μπορούν ή δεν επιθυμούν να τα προστατεύσουν.

## ■ Τι είναι η προσωρινή προστασία;

**Τ**α κράτη συνήθως παρέχουν προσωρινή προστασία όταν αντιμετωπίζουν αναπάντεχα προσφυγικά κύματα, όπως συνέβη κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στην τέως Γιουγκοσλαβία στις αρχές της δεκαετίας του 1990 και αργότερα στο Κόσσοβο, και όταν τα συστήματα ασύλου κινδυνεύουν από υπερφόρτωση. Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι πρόσφυγες μπορούν να γίνουν δεκτοί σε ασφαλείς χώρες αλλά χωρίς να υπάρχει εγγύηση για μόνιμο άσυλο.

Επομένως, η προσωρινή προστασία μπορεί να αποβεί εις όφελος τόσο των κυβερνήσεων όσο και των αιτούντων άσυλο υπό συγκεκριμένες συνθήκες. Αλλά λειτουργεί μόνο συμπληρωματικά και δεν υποκαθιστά τα γενικότερα μέτρα, περιλαμβανομένου του ασύλου για τους πρόσφυγες, όπως αυτό διατυπώνεται στη Σύμβαση.

Η προσωρινή προστασία δεν θα πρέπει να παρατείνεται επί αόριστο, και μετά από ένα εύλογο διάστημα θα πρέπει οι ενδιαφερόμενοι να μπορούν να ζητήσουν άσυλο. Αν αυτό απορριφθεί, θα πρέπει να μπορούν να παραμείνουν στη χώρα ασύλου μέχρις ότου είναι ασφαλές να επιστρέψουν στη χώρα τους.



Κολομβιανή οικογένεια στον Παναμά.

## ■ Πώς προστατεύει η Ύπατη Αρμοστεία τη σωματική ακεραιότητα των προσφύγων;

**Ο**ι πρόσφυγες, ειδικά οι ηλικιωμένοι, οι γυναίκες και τα παιδιά, είναι συχνά ευάλωτοι στη βία. Ο βιασμός, ειδικά, είναι ένας τρόπος που χρησιμοποιείται ολοένα και συχνότερα, προκειμένου να εκδιώξει τον άμαχο πληθυσμό από τα σπίτια του, καθώς οι άμαχοι γίνονται στόχος αντίπαλων ένοπλων ομάδων. Οι

άμαχοι μπορεί να υποστούν επίθεση κατά τη διάρκεια της φυγής τους, αλλά και κατά την άφιξή τους στην χώρα ασύλου, από αξιωματικούς, τον ντόπιο πληθυσμό ή άλλους πρόσφυγες.

Το προσωπικό της Ύπατης Αρμοστείας προσπαθεί να προλάβει τέτοιες καταστάσεις, προσφέροντας στα θύματα επιθέσεων ειδική φροντίδα και σωστή νομική παρακολούθηση συμπεριλαμβανομένης της ποινικής δίωξης για τους υπόπτους. Η πρόληψη μπορεί να περιλαμβάνει την αναδιάρθρωση του καταυλισμού ή τη βελτίωση των βασικών εγκαταστάσεων, όπως είναι ο φωτισμός, επιπλέον φράχτες ή ακόμα και η διοργάνωση περιπολιών κατά τη διάρκεια της νύχτας.



UNHCR/B. HEGER/PAN-2006



Σομαλοί Μπαντού στο ξεκίνημα της καινούριας ζωής τους στις ΗΠΑ.

UNHCR/H. CAUDY/USF+2003

### ■ Ποια είναι η πολιτική της Ύπατης Αρμοστείας για τη μετεγκατάσταση των προσφύγων;

**Ο** εθελοντικός επαναπατρισμός αποτελεί σχεδόν πάντα την καλύτερη μόνιμη λύση για τους περισσότερους πρόσφυγες. Όμως σε ορισμένες περιπτώσεις οι πρόσφυγες δεν μπορούν να γυρίσουν στην πατρίδα τους εξαιτίας συνεχιζόμενου φόβου δίωξης ή άλλων λόγων. Ενδέχεται όμως να μην μπορούν να ζήσουν μόνιμα ούτε στη χώρα που ζήτησαν άσυλο. Σε αυτές τις περιπτώσεις η μετεγκατάσταση σε τρίτη χώρα αποτελεί τη μόνη πραγματική επιλογή.

### ■ Μπορούν οι πρόσφυγες να ζητήσουν μετεγκατάσταση σε συγκεκριμένη χώρα;

**Υ**πό κανονικές συνθήκες, όχι. Όμως για λόγους οικογενειακής συνένωσης, οι πρόσφυγες μπορεί να ζητήσουν την μετεγκατάστασή τους στις χώρες όπου διαμένουν ήδη στενά μέλη της οικογενείας τους.

■ **Γιατί οι ποσοτώσεις για τη μετεγκατάσταση δεν καλύπτονται πάντα από την Ύψατη Αρμοστεία;**

**Ο**ι κυβερνήσεις δεν είναι πάντα έτοιμες να προσαρμόσουν τις ποσοτώσεις που διαθέτουν για τη μετεγκατάσταση των προσφύγων σε αλλαγές στην παγκόσμια σκηνή (όπως αιφνίδιοι πόλεμοι) και συχνά υιοθετούν τις ποσοτώσεις ανάλογα με την πίεση που δέχονται από ενδιαφερόμενες κοινότητες των πολιτών τους για συγκεκριμένες εθνικότητες προσφύγων (και όχι με βάση τις ανάγκες των προσφύγων). Οι χώρες μετεγκατάστασης μπορεί να μην δέχονται περιπτώσεις οικογενειών με σημαντικά ιστορικά προβλήματα, που μπορεί να στοιχίζουν περισσότερο στην πρόνοια ή που δεν έχουν την πιθανότητα γρήγορης κοινωνικής ενσωμάτωσης.

Γενικά, αν και ορισμένες χώρες δέχονται «δύσκολες περιπτώσεις», οι περισσότερες χώρες μετεγκατάστασης προτιμούν μορφωμένους πρόσφυγες με ισχυρούς οικογενειακούς και πολιτιστικούς δεσμούς, σκέραια οικογενειακή δομή και με πολλές δυνατότητες γρήγορης κοινωνικής ενσωμάτωσης. Αυτές οι οικογένειες μπορεί να μην ανταποκρίνονται πάντα στις περιπτώσεις προσφύγων που, κατά την Ύψατη Αρμοστεία, έχουν άμεση ανάγκη προστασίας με την εφαρμογή του μέτρου της μετεγκατάστασης.

Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας παγκοσμίως και οι ολοένα και πιο αυστηρές διαδικασίες μετανάστευσης είχαν προκαλέσει εμπόδια σε προγράμματα μετεγκατάστασης, ειδικά για τις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά οι αριθμοί έχουν αρχίσει να ανεβαίνουν ξανά.

■ **Ποιες χώρες υιοθετούν πολιτική ποσότωσης για τη μετεγκατάσταση των προσφύγων;**

**Α**πό τα 192 κράτη μέλη του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, 16 έχουν υιοθετήσει ετήσιες ποσοτώσεις μετεγκατάστασης, περιλαμβανόμενων της Αυστραλίας, του Καναδά, της Δανίας, της Φιλανδίας, της Ιρλανδίας, της Νέας Ζηλανδίας, της Νορβηγίας, της Σουηδίας, της Ολλανδίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Άλλες χώρες μπορεί να εξετάσουν συγκεκριμένα αιτήματα για μετεγκατάσταση που υποβάλλονται από την Ύψατη Αρμοστεία, επειδή συντρέχουν οι προϋποθέσεις οικογενειακής συνένωσης ή όταν υπάρχουν ισχυροί πολιτιστικοί δεσμοί.

## ■ Υπάρχουν κατευθυντήριες οδηγίες για τους λαθρεπιβάτες και για τα άτομα που διασώζονται στη θάλασσα;

**Ο**ι πλοίαρχοι έχουν καθήκον βάσει του διεθνούς δικαίου να διασώζουν κάθε άτομο που κινδυνεύει στη θάλασσα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως των Βιετναμέζων “ανθρώπων των πλοιαρίων”, μπορεί να πρόκειται για αιτούντες άσυλο. Λαθρεπιβάτες σε πλοία μπορεί επίσης να είναι αιτούντες άσυλο.

Τα άτομα που διασώζονται στη θάλασσα πρέπει να αποβιβάζονται στο επόμενο λιμάνι προορισμού, όπου θα πρέπει να τους επιτρέπεται η είσοδος και η παραμονή τουλάχιστον προσωρινά μέχρι να βρεθεί χώρα που τους δέχεται για μετεγκατάσταση. Ορισμένα κράτη σημαίας πλοίων έχουν παράσχει εγγυήσεις μετεγκατάστασης για τα διασωθέντα στη θάλασσα άτομα. Δεν υπάρχει δεσμευτική διεθνής συνθήκη σχετικά με τους λαθρεπιβάτες αιτούντες άσυλο

και η υποδοχή τους ποικίλλει. Η Ύπατη Αρμοστεία συνιστά, όταν αυτό είναι εφικτό, να επιτρέπεται η αποβίβαση των λαθρεπιβατών στο πρώτο λιμάνι προορισμού, όπου το προσφυγικό τους καθεστώς θα οριστεί από τις τοπικές αρχές. Εάν το κράτος αυτό δεν επιτρέπει την αποβίβαση του λαθρεπιβάτη και το επόμενο λιμάνι προορισμού του πλοίου βρίσκεται σε κράτος όπου η ζωή του λαθρεπιβάτη απειλείται, τότε η πράξη ισοδυναμεί με εξαναγκασμένη επιστροφή (“επαναπροώθηση”).

Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι αξιωματικοί της Ύπατης Αρμοστείας προσπαθούν να διεξάγουν συνέντευξη στο πλοίο, και εφόσον αποδειχθεί ότι ο αιτών άσυλο θεωρείται πρόσφυγας, τότε παρέχουν βοήθεια στην εξεύρεση μόνιμης λύσης που είναι συνήθως η μετεγκατάσταση σε τρίτη χώρα.



**Βάρκα που αναχατίστηκε κοντά στο ιταλικό νησί της Λαμπεντούσα.**



Προσπάθειες εντοπισμού συγγενών των παιδιών από το Σουδάν, που χωρίστηκαν από τις οικογένειές τους εξαιτίας του πολέμου στο Νταρφούρ.

## ■ Πώς μπορούν τα ασυνόδευτα παιδιά να συνενωθούν με τις οικογένειές τους;

**Α**συνόδευτος ανήλικος είναι αυτός που έχει χωριστεί και από τους δύο του γονείς και δεν συνοδεύεται από κανένα νόμιμο για την επιμέλειά του κηδεμόνα. Ο αριθμός των ασυνόδευτων ανηλίκων προσφύγων ποικίλει. Συνήθως αποτελεί το 2 έως 5 τοις εκατό του προσφυγικού πληθυσμού, ενώ στην Ευρώπη, από έρευνα της Ύπατης Αρμοστείας, υπολογίζεται πως το 4 τοις εκατό των αιτούντων άσυλο ήταν ασυνόδευτα παιδιά. Η Ύπατη Αρμοστεία συνεργάζεται με διάφορες οργανώσεις όπως την UNICEF, τη Διεθνή Επιτροπή

του Ερυθρού Σταυρού και την οργάνωση «Σώστε τα παιδιά» για να διασφαλίσουν ότι τα ασυνόδευτα παιδιά αναγνωρίζονται και καταγράφονται, και πως οι οικογένειές τους έχουν βρεθεί. Στην κρίση της Ρουάντας στα μέσα της δεκαετίας του 1990, υπολογίζεται ότι 67.000 παιδιά ξαναβρήκαν τις οικογένειές τους.



**Ασυνόδευτα παιδιά** περιμένουν και ελπίζουν σε προσφυγικό καταυλισμό στο Τσαντ.

## ■ Τι κάνει η Ύπατη Αρμοστεία για να προλάβει την ανιθαγένεια;

**Τ**ο δικαίωμα στην ιθαγένεια αναγνωρίζεται ευρέως από το διεθνές δίκαιο και αποτελεί καθεστώς από το οποίο απορρέουν άλλα δικαιώματα. Όμως, περίπου εννέα εκατομμύρια άνθρωποι στην τ έως Σοβιετική Ένωση παραμένουν ανιθαγενείς. Το πρόβλημα είναι ιδιαίτερα οξύ ανάμεσα σε παιδιά που οι γονείς έχουν διαφορετική υπηκοότητα μεταξύ τους ή που έχουν γεννηθεί σε χώρα άλλη από τη χώρα καταγωγής των γονέων τους, αφού δεν αποκτούν κατ' ανάγκην την ιθαγένεια του τόπου γέννησής τους.

Υπάρχουν διάφορα διεθνή κείμενα που αντιμετωπίζουν το θέμα, συμπεριλαμβανομένων της Διεθνούς Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948, τη Σύμβαση για το Καθεστώς των Ανιθαγενών του 1954 και τη Σύμβαση για την Εξάλειψη της Ανιθαγένειας του 1961, που ορίζει ότι κανένα πρόσωπο δεν μπορεί να στερείται της ιθαγένειάς του για λόγους φυλής, εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων.

Σκιαγραφεί επίσης μέτρα για την πρόληψη της ανιθαγένειας που απορρέει από τη μεταβίβαση της κυριαρχίας ενός εδάφους και περιλαμβάνει κανόνες για τη χορήγηση της ιθαγένειας σε πρόσωπα που γεννιούνται σε μια χώρα και τα οποία υπό διαφορετικές συνθήκες θα ήταν ανιθαγενή. Η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ έχει δώσει την εντολή στην Ύπατη Αρμοστεία να παρακολουθεί τη Σύμβαση. Το 2003 η οργάνωση διεξήγαγε μια παγκόσμια καταγραφή των ανιθαγενών σε 191 χώρες, τα πορίσματα της οποίας βοήθησαν σημαντικά στη διαμόρφωση μιας εμπειριστατωμένης εικόνας και στην επέκταση ή εισαγωγή νέων νόμων και προγραμμάτων από πλευράς Ύπατης Αρμοστείας και κυβερνήσεων προκειμένου να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα.

## ■ Πώς προχωράμε

**Η** Ύπατη Αρμοστεία έχει υιοθετήσει μια Ατζέντα για τη Διεθνή Προστασία, δηλαδή μια σειρά από κατευθυντήριες οδηγίες που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν οι κυβερνήσεις και οι ανθρωπιστικές οργανώσεις για να ενδυναμώσουν την προστασία των προσφύγων παγκοσμίως. Επίσης, έχει αναλάβει διάφορες συγκεκριμένες πρωτοβουλίες που περιλαμβάνουν ένα διευρυμένο πρόγραμμα μετεγκατάστασης προσφύγων, επανένταξη των προσφύγων στις τοπικές κοινωνίες και καλύτερη κατανομή του βάρους αντιμετώπισης των αναγκών των προσφύγων ανάμεσα στις χώρες υποδοχής. Επίσης αναζητά προγράμματα που να γεφυρώνουν το κενό ανάμεσα στην επείγουσα βοήθεια προς τους πρόσφυγες και την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη των πολιτών και των κατεστραμμένων κοινωνιών.



**Παραλαμβάνοντας καινούριο διαβατήριο**  
 - και μια καινούρια πατρίδα - στο Κιργιστάν.

UNHCR/J.LYNCH/RUS\*2002